

Ontwikkelingen na de oorlog

Uit de talrijke veranderingen die in het kerkelijk leven optraden tijdens en na de Tweede Wereldoorlog lichten we er enige die, hoewel vaak niet van grote importantie, toch waard zijn aan de vergetelheid te worden ontrukkt.

Zoals algemeen bekend, dienen nieuw gekozen ouderlingen en diakenen, alvorens te worden bevestigd de 3 formulieren van Enigheid te ondertekenen. In Zwartsluis is hiervoor een, sinds 1894, speciaal boek in gebruik, dat de genoemde formulieren bevat als ook de Kerkorde volgens de redactie van 1618/1619; het tweede gedeelte biedt ruimte voor de handtekeningen.

In 1942 kwam Ds. de Feyter tot de ontdekking dat gedurende 37 jaar de broeders ouderlingen en diakenen – ook de predikanten uit die periode – iets hadden ondertekend wat in 1905 door de synode van Utrecht reeds was geschrapt, nl. art. 36 luidende: ... Tot dien einde heeft Hij de Overheid het zwaard in handen gegeven tot straffe der boozen en bescherming der vromen. En hun ambt is, niet alleen acht te nemen en te waken over de Politie, maar ook de hand te houden aan den Heiligen Kerkendienst: *om te weren en uit te roeien alle afgoderij en valschen godsdienst, om het rijk des Anti-christs te gronde te werpen .....*

Het stond waarlijk niet in de kleine lettertjes, maar blijkbaar nam men nauwelijks of in 't geheel geen kennis van wat men ondertekende. Meester Blaak – wie anders? – heeft de zinsnede toen doorgehaald en in de marge de reden daarvan vermeld.

In dezelfde tijd werd er een gedragslijn vastgesteld inzake gemengde huwelijken. Samengevat kwam het hierop neer:

- a. een huwelijk tussen een gelovige en een ongelovige wordt niet kerkelijk bevestigd;
- b. een huwelijk met iemand van een ander kerkgenootschap – niet nader aangeduid – die krachtens wandel en belijdenis voor een gelovige gehouden kan worden, wordt wel ingezegend, onder voorwaarde dat de kinderen uit zo'n huwelijk in de Gereformeerde Kerk zullen worden gedoopt;
- c. tussen ondertrouw en aanvraag van huwelijksbevestiging moet een periode van 14 dagen liggen.

Niet lang na het vaststellen van deze regeling deed zich een bijzonder geval voor. Een echtpaar was reeds burgerlijk gehuwd en vroeg nu kerkelijke bevestiging aan. Aangezien het burgerlijk huwelijk “nogal vele dagen” – hoelang wordt niet vermeld – gesloten was, verzocht de kerkeraad het bruidspaar vriendelijk “ernstig te willen overwegen of het niet mogelijk is, de tussentermijn korter te nemen, daar de kerkeraad daartegen bezwaar heeft, mits van U de verzekering wordt ontvangen dat U gedurende die tijd U van huwelijksgemeenschap zult onthouden.”

Dit onderschikkend verband tussen burgerlijk en kerkelijk huwelijk – het rooms-katholieke standpunt – bovendien strijdig met het toen geldende huwelijksformulier – men leze het erop na [genomen *hebt* en *neemt*], werd door het bruidspaar afgewezen en het liet het huwelijk in de Gereformeerde Kerk van Amsterdam, waar men blijkbaar minder scrupules had, inzegenen.

Een voorstel om een jeugdouderling te benoemen werd met meerderheid van stemmen verworpen.

Tegen een dansclub, opgericht in november 1945 – er heerste kort na de oorlog een ware danswoede – werd ernstig gewaarschuwd.

Een samenkomst in de Gereformeerde Kerk van de Stichting 40-45 stuitte bij enkele broeders op grote bezwaren, daar er behalve Ds. F. Slomp een zekere pater Victor zou spreken. Bovendien zou de kerk bij deze gelegenheid versierd worden! Desondanks besloot de meerderheid de kerk kosteloos af te staan.

Met ingang van 1 januari 1946 werd eindelijk het verhuren van zitplaatsen

afgeschaft op advies van een speciale zitplaatsencommissie. Over weinig zaken is zoveel te doen geweest als over dit probleem, tientallen jaren lang.

De jongelingsvereniging Gideon onttrok zich in deze tijd aan het kerkelijk toezicht, niet uit emancipatiezucht, maar om een juridisch probleem dat zich voordeed naar aanleiding van artikel 13 van het reglement. Hierin stond dat Gideon onder toezicht stond van de Raad der Gereformeerde Kerk van Zwartsluis. Nu de Vrijmaking haar beslag had gekregen en de nieuwe kerk de naam Gereformeerde Kerk bleef voeren – zij het om postale redenen met de toevoeging “onderhoudende artikel 31” – kwam de vraag naar voren: onder wiens toezicht staan we nu? Een oplossing was gauw gevonden: we schrappen artikel 13, dan behoeft deze vraag geen antwoord. De kerkeraad berustte blijkbaar in het besluit, want van enig commentaar zijnerzijds is niets te vinden.

Een unieke gebeurtenis vond plaats op 16 december 1945. De scriba, de heer J.A. Blaak, heeft op de manier zoals men die van hem kon verwachten het volgende genotuleerd: “De kerkeraad ontving een schrijven van de vlootpredikant O. Vee-ning, dat Kees van der Sloot, geboren 22-9-24 te Zwartsluis, behorende tot het transport der Eerste Mariniersbrigade van de Verenigde Staten van Amerika, op de Indische oceaan, op 15°16NB en 90°55OL, aan boord van het M.S. “Noord-dam” op zondag 16 december 1945 openbare belijdenis heeft gedaan”. Vollediger kon niet! Wie zich de moeite getroost de coördinaten op de kaart uit te zetten zal ergens ten noorden van de Andamanen [een eilandengroep behorend tot India] uitkomen.

Een zaak die de kerkeraad zeer ter harte ging was de zondagsrust en zondagsheiliging. Tot driemaal toe kwam hij daardoor in aanvaring met de vervoermaatschappij “De Noord-Westhoek”.

Reeds in februari 1939 bleek uit een rapport van een huisbezoek, gebracht bij een chauffeur van deze maatschappij, dat er gewetensbezwaren bestonden ten aanzien van het dienstdoen op zondagen. Deze bezwaren golden vooral de niet noodzakelijke diensten. De kerkeraad besprak de zaak en had begrip voor de bezwaarde. Er werd besloten dat de predikanten een brief zouden opstellen gericht aan de commissarissen van de onderneming met het verzoek chauffeurs die zich tegen de zondagsarbeid om principiële redenen verzetten, indien enigszins mogelijk, hiervan vrij te stellen.

In de notulen van 24 februari 1939 is het schrijven opgenomen. De toonzetting is uiterst beleefd en voorzichtig. Men erkende dat niet alle arbeid op de zondag kon worden gestaakt, maar men vroeg wel aan het geacht college medewerking in dezer voege dat het zou besluiten zijn dienstbaren alleen in te zetten voor de diensten die beslist noodzakelijk waren.

Het antwoord op deze brief kwam reeds een week later. Commissaris Mr. Sybrandy uit Almelo deelde erin mee dat het adres zijn volle aandacht had en dat hij het zoveel mogelijk zou steunen. Ook de directeur van de maatschappij, Mr. Willinge Gratema, nam een welwillende houding aan. De raad der commissarissen wees op de twee kanten die de betreffende zaak had: enerzijds het belang dat het publiek had bij vervoer op zondag, anderzijds de gewenste beperking. Er werden enige geringe wijzigingen in de dienstregeling aangebracht.

Toen na de ontwrichting in de oorlogsjaren het verkeer weer langzaam op gang kwam klom de kerkeraad andermaal in de pen met een vrijwel gelijkkluidend verzoek. Men had bij geruchte vernomen dat de busmaatschappij weer zondagsdiensten zou voeren. Dit gerucht werd door ingewonnen inlichtingen bevestigd. De kerkeraad vond een ziekenhuisbus voldoende.

Een antwoord op het verzoek hebben we niet gevonden. Blijkbaar is er niet op gereageerd, anders zou de heer Blaak die als scriba uiterst volledig en consciëntieus te werk ging het ongetwijfeld genotuleerd hebben.

J.A. Blaak, scriba van 1942-1966, tevens administrateur.

In 1955 voerde de N.V. Vervoermaatschappij De Noord-Westhoek op 22 mei bij de zomerdienstregeling uitbreiding van de diensten op zondag in. Weer diende de kerkeraad een protest in, daarbij tevens adhesiebetuiging vragend aan de andere plaatselijke kerkformaties. De heer Blaak als scriba stelde een concept-schrijven op waaraan de kerkeraad zijn goedkeuring hechtte. Aan het reeds bekende argument dat kerkleden hier tot zondagsarbeid werden gedwongen voegde hij een beweegreden toe die we overnemen:

“Overigens meent de kerkeraad ook, dat het met een christelijke levensopvatting, gelijk die in de Noord-Westhoek onzer provincie bij het merendeel der bevolking gevonden wordt, overeenkomt, dat diensten van openbare middelen van vervoer op de zondag tot het uiterste blijven beperkt”.

Alleen de Christelijke Gereformeerde Kerk berichtte dat ze volkomen achter dit schrijven stond.

De vervoermaatschappij beantwoordde het schrijven, maar de inhoud is niet genotuleerd.

Van verdere pogingen is niets bekend. In de boezem der kerk wijzigden zich overigens de opvattingen ten aanzien van deze kwestie.

De zeden werden lossier naar veler opvatting. Er werd gewaarschuwd tegen onwettelijke kleding, maar over vrouwen die met ongedekt hoofd aan het Heilig Avondmaal gingen durfde de kerkeraad geen oordeel te vellen. Fotograferen in de kerk werd niet toegestaan. In de zomer van 1949 richtte de kerkeraad zich in een schrijven tot de raad der gemeente Zwartsluis om te protesteren tegen het gemengd zwemmen. Het schrijven is zo illustratief voor de toen heersende opvatting dat we het volledig citeren.

“Edelachtbare Heren,

De kerkeraad der Gereformeerde Kerk brengt met verschuldigde eerbied het volgende onder Uw aandacht.

In de loop van dit jaar is in onze gemeente een zwembad geopend, waarin de gelegenheid is gegeven tot gemengd zwemmen voor beide sexen.

Het komt de kerkeraad voor, dat dit ontwrichtend moet werken voor schaamtegevoel en zedelijk besef. De slagboom, door God in de kleding gegeven tegen de zonde van de onreinheid, in gedachte, woord of daad, wordt tijdelijk en gedeeltelijk weggenomen, wat in heel het verkeer van de beide sexen verwoestend moet werken.

Voor genoemde kerkeraad verzoekt daarom Uw geëerd college maatregelen te willen treffen, dat deze verkeerde practijken worden tegen gegaan.

De kerkeraad enz.”

De Christelijke Gereformeerde Kerk betuigde adhesie met dit protest. Het “o tempes o mores” klonk van alle kanten, maar de maatschappelijke veranderingen bleken niet te stuiten. Het eens zo hechte Kuiperiaans-gereformeerde bolwerk vertoonde steeds meer barsten en scheuren. Het “zo is het, zo moet het” maakte hoe langer hoe meer plaats voor relativerender opvattingen.

Een duidelijk en veelzeggend voorbeeld is het volgende: Wanneer iemand, om wat voor reden dan ook, bedankte voor het lidmaatschap van de Gereformeerde Kerk en zich aansloot bij een andere kerk, werd in de afkondiging hiervan altijd gezegd: “onttrokken aan de gemeenschap der kerk”. Na eerst nog een keer te zijn verworpen, fase één, werd na enige tijd het voorstel aangenomen dit te veranderen in “onttrokken aan de gemeenschap der *Gereformeerde Kerk*” (fase twee). In fase drie werd nog toegevoegd: “wegens overgang naar ...” [volgde naam van de kerk].

In 1959 werden, nadat er reeds enkele malen uit de kring van de kerkeraad op aangedrongen was, bij de afkondiging van een voorgenomen huwelijksbevestiging geen confidenties meer gedaan aangaande een eventueel reeds voltrokken

consummatie van het huwelijk. Het besluit werd unaniem genomen.

De nieuwe bijbelvertaling – wie had het anders verwacht – werd niet voetstoots geaccepteerd. In 1953 wees de kerkeraad ze resoluut af, in 1954 besloot men er geen haast mee te maken en in 1957 werd ze ingevoerd!

Dezelfde weg werd bewandeld inzake het ritmisch zingen. De etappes waren: ritmisch vóór de dienst, tijdens de dienst alleen bekende wijzen en tenslotte alle psalmen.

In 1958 werd een nieuwe orde van dienst ingevoerd. Het zou niet de laatste zijn!

Het staan van de mannen onder het bidden werd afgeschaft evenals het gebed in de consistorie vóór de middagdienst, dit laatste op voorstel van Ds. v.d. Werff, die bovendien aandrang op soberheid in de gebeden.

Er werd een kerkkoor opgericht dat op hoogtijdagen zijn medewerking verleende in de kerkdiensten. Het heeft meer dan 25 jaar gefunctioneerd maar moest tenslotte wegens gebrek aan vooral mannelijke leden worden opgeheven.

In 1953 kregen, na het besluit van de synode van Rotterdam in 1950 de vrouwelijke lidmaten actief stemrecht. Ook dit ging niet zonder tegenstand. Vier kerkeraadsliden stemden tegen, niet omdat ze misogyn waren, maar omdat ze het onschriftuurlijk achtten.

In dit jaar liep het ledenaantal, dat in 51 en 52 onveranderd was gebleven terug van 1514 tot 1484. Oorzaak: de emigratiegolf van de jaren 50.

Vooraf Canada was in trek. Hele gezinnen verlieten Zwartsluis om een nieuw bestaan op te bouwen in de West. Betekende dit in de vorige eeuw meestal een afscheid voor het leven, thans is een familiebezoek over en weer binnen veler bereik.

In 1946 werd Ds. A. Zwaan in Breukelen beroepen. Naar zijn eigen getuigenis nam hij het beroep met vrijmoedigheid aan omdat er een geweldige aandrang van deze kerk op hem werd uitgeoefend. In zijn afscheidswoord op de kerkeraad verklaarde hij tijdens zijn achtjarig verblijf in Zwartsluis veel te hebben geleerd. Het was zijn eerste gemeente en bij het herlezen van zijn eerste preken vond hij dat ze eenvoudig en oppervlakkig waren. In zijn gezin moest hij een weg van beproeving gaan en ook in de gemeente. Zo werd zijn leven verdiept.

Hij preekte afscheid op 2 juni. Tot deze dienst waren ook de Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerk onderhoudende artikel 31 uitgenodigd. Laatstgenoemde meende echter aan de invitatie geen gevolg te moeten geven.

Bijna één jaar bleef de vacature bestaan. Viermaal bracht men tevergeefs een beroep uit, maar de vijfde maal had men succes: Ds. P. v.d. Werff te Ferwerd nam het beroep aan na zijn wensen op de kerkeraad bekend te hebben gemaakt, zoals verbeteringen in de pastorie Kerkstraat, telefoonaansluiting, verhoging van het basistrakement en wat bij hem zeer zwaar woog: zowel de morgen- als avonddienst door dezelfde predikant te laten verzorgen. Over dit laatste voorstel moest gestemd worden. Met 14 tegen 6 stemmen werd het aangenomen. Ook in andere wensen werd bewilligd en op 20 april 1947 deed Ds. v.d. Werff intrede. Evenals bij het afscheid van Ds. Zwaan werden de kerken van de omliggende gemeenten uitgenodigd, alsmede de Hervormde kerk ter plaatse en B. en W. van Zwartsluis, dus ditmaal niet de Gereformeerde Kerk onderhoudende artikel 31, stellig vanwege de afwijzing in 1946.

Zo had Zwartsluis weer twee predikanten, al zou deze situatie niet lang duren. Bedankte Ds. de Feyter in 1947 nog voor een beroep uit Daarle en Nieuw-Lekkerland, toen hij in 1948 in laatstgenoemde plaats voor de tweede maal werd beroepen, meende hij hieraan gevolg te moeten geven, na 21 jaar zijn beste gaven en krachten aan de gemeente te Zwartsluis te hebben besteed. Hij nam afscheid op 20 februari 1949, hartelijk toegesproken door zijn collega Ds. v.d. Werff. De moeilijkste jaren uit de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk alhier had hij meegeemaakt, als we denken aan de crisistijd, de Tweede Wereldoorlog en de Vrijmaking.

Na zijn emeritaat deed hij nog 4 jaar als hulpprediker dienst in Haaksbergen. In

Ds. P. van der Werff, wandelend met dochter Dinie 1947-1968.

1978 overleed hij op 82-jarige leeftijd. In het Kerkelijk Jaarboek van 1979 schreef zijn collega Ds. Stolte een "In memoriam" waarin hij hem ten voeten uit tekende: Hij was een markante figuur, reeds in zijn uiterlijke verschijning; rijzig en slank, recht van lijf en leden, kaarsrecht op de fiets, zijn kleding tot in de puntjes verzorgd, op en top een heer. Zo was hij ook in al zijn werk.

Nauwelijks was hij vertrokken of er ontstond in de gemeente een beweging om te beroepen ..... Ds. Zwaan! Een bepaald deel van de gemeente had hem node zien vertrekken en hoopte door een actie hem terug te krijgen. Dertien belijdende leden ondertekenden het verzoek en twee leden verzochten, zo er een tweetal werd opge- maakt, de voorkeur te geven aan Ds. Zwaan.

De kerkeraad ging er niet op in. Zes predikanten werden bezocht en beroepen, de laatste twee zelfs bij acclamatie, maar de vacature bleef bestaan tot 27 januari 1952, de datum waarop Ds. H. Hekman uit Vriezenveen intrede deed. Eerst besloot de kerkeraad geen andere kerkformaties bij de intrede uit te nodigen maar twee weken later werd dit besluit weer ingetrokken. Bij stemming bleek dat vóór uitnodiging van de Hervormde Kerk 18 leden waren en 4 tegen. Ten aanzien van de Christelijke Gereformeerde Kerk lagen de kaarten anders: 12 voor en 7 tegen en 3 blanco.

Als we de periode van z'n hulppredikerschap na zijn emeritaat meerekenen heeft hij 31 jaar [van 1952-1983] in Zwartsluis gewerkt.

Korte tijd vóór zijn plotselinge overlijden in 1988 heeft hij zijn ambtsperiode in Zwartsluis te boek gesteld, mede met het oog op een te schrijven gedenkboek over de geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Zwartsluis. Zijn verhaal is in z'n geheel hierin opgenomen.

Zestien jaar hebben Ds. v.d. Werff en Ds. Hekman in uitstekende harmonie saamgewerkt, waarbij ze elkaar prachtig aanvulden. Lag de kracht van Ds. v.d. Werff vooral in de woordverkondiging – hij was een begenadigd prediker – Ds. Hekman muntte uit in het pastorale werk. Man des vredes en der verzoening wist hij in conflictsituaties als tactisch psycholoog de partijen bijeen te brengen. Zijn reputatie als verteller zal bij velen nog lang voortleven evenals de smakelijke verhalen in de kerkbode over z'n vakantie-reizen.

Toen Ds. de Feyter was vertrokken verhuisde Ds. v.d. Werff naar de pastorie op het Cingel. De tuin hierachter gaf hem de gelegenheid zijn landbouwkundige aspiraties te realiseren. Zoals bekend was hij ook een verwoed visser.

De kerkeraad was zeer royaal bij het opknappen van de pastorie, een kast van een huis met veel te hoge kamers en daardoor moeilijk te verwarmen, en de "vrije brand" uit het turftijdperk bestond niet meer. Er kwam nu ook telefoon in deze pastorie. Ds. v.d. Werff kreeg ook een Solex.

Andere tijden stellen andere eisen en in 1968 werden de pastorie en de kosterswo- ning dan ook afgebroken ook al om plaats te maken voor een nieuwe consistorie, crèche en kerkelijk bureau. [Helaas vergat men een archiefruimte die brand- en vochtvrij is.] Eerst in 1990 werd een archiefkast aangeschaft die aan alle eisen voldoet.

Het "kosteraat" – het woord bestaat niet, maar meester de Boer vond het uit en gebruikte het eens in de notulen – komt jarenlang nooit ter sprake. Geen wonder, want br. Bouman ging stil zijn gang in zijn onderbetaalde betrekking. Hij werd aangesteld in 1907 als opvolger van zijn schoonvader Klaas van Veen, die reeds vanaf de Doleantie de betrekking had bekleed. In 1932 vierde hij z'n 25-jarig jubileum. Hij kreeg toen als jubileumgeschenk f 25,- en op 5 februari 1947 toen hij 40 jaar in dienst was f 50,-. Hij ontving bij de "lintjesregen" de zilveren medaille verbonden aan de orde van Oranje-Nassau. De kerkeraad moet zich t.a.v. zijn traktement toch wel schuldig hebben gevoeld. In 1947 werd zijn salaris van f 500,- op f 700,- gebracht en in 1948 op f 900,-, alzo in twee jaar een verhoging van 80%! Het is grappig de reactie van koster Bouman te lezen op de laatste verhoging: hij vond het wel mooi, maar had liever gezien dat de jongenscatechisatie uit de

H. Bouwman, koster van 1907-1955.

consistorie verdween. Blijkbaar bezorgde de jeugd hem veel overlast. Hij overleed in 1955 en zo was het kosterschap 68 jaar "in de familie" gebleven.

Alvorens een nieuwe koster aan te stellen werd de instructie gewijzigd. De bepaling dat de koster de kerkelijke bijdragen moest ophalen verviel. Het salaris werd vastgesteld op *f* 1320,- 's jaars. Benoemd werd H. van Benthem. Per 1 september 1955 trad hij in dienst en kreeg ontslag als diaken. Reeds in 1959 vroeg hij ontslag en verhuisde naar Zwolle. In de vacature werd benoemd br. A. Feenstra.

Als conciërge van gebouw "Vrede" werd J. Dekker benoemd. Dit gebouw is zes jaar [1945-1951] verhuurd geweest aan de Gereformeerde Kerk, onderhoudende art. 31, die niet over een eigen kerkgebouw beschikte. Er werd een huurprijs van *f* 10,- per keer bedongen. In 1948 vroeg deze kerk om verlaging van de huur. Ds. v.d. Werff stelde voor in het geheel geen vergoeding te vragen, maar de kerkeraad verwierp dit met 13 tegen 6 stemmen. Wel werd de prijs verlaagd tot *f* 300,- per jaar. In april 1951 nam de Gereformeerde Kerk onderhoudende art. 31 een eigen gebouw aan de Zomerdijk in gebruik. Pogingen om tot samenspreking te komen met de vrijgemaakte broeders en zusters over eventuele hereniging der beide kerken hadden geen enkel resultaat. Aanleiding tot dit initiatief was het Rapport en Besluit van de Gereformeerde Synode van Den Haag 1949, inzake samenspreking en mogelijkheid van hereniging.

Het antwoord was negatief: de Vrijgemaakte Kerk verwees naar het rapport van haar Synode te Groningen in 1946.

Er werden twee brieven opgesteld door Ds. v.d. Werff en J.A. Blaak, één gericht aan de kerkeraad van de Gereformeerde Kerk, onderhoudende art. 31 en één aan de leden van deze kerk. In het eerste schrijven werden wat toen nog genoemd werd de dwalingen omtrent Verbond en Doop weerlegd, het tweede wekte de leden op het hun toegezonden synoderapport te bestuderen.

Het resultaat was nihil. De beide kerken waren reeds ver uit elkaar gegroeid en de pogingen tot hereniging werden gestaakt.

De verhouding tot de Hervormde Kerk werd in de loop der jaren wat soepeler, al was en is men nog ver verwijderd van "Samen op weg". Het gebruik van elkaars kerkgebouw leverde geen moeilijkheden op. Zo konden de Gereformeerden vijf zondagen achtereen onderdak vinden in de Hervormde Kerk toen het eigen gebouw wegens vernieuwing van de verwarmingsinstallatie niet gebruikt kon worden [1947].

Omgekeerd mochten de Hervormden gebouw "Vrede" gebruiken tijdens een opknapbeurt van hun kerk van september 1954 tot januari 1955, tegen vergoeding van de verwarming en het licht. "Vrede" was juist in 1954 grondig verbouwd.

In 1951 moest men kiezen: Vrede verkopen voor industriële doeleinden en zelf een nieuw gebouw stichten of Vrede grondig verbeteren. Men vreesde dat het eerste voorstel een te zware last op de gemeente zou leggen, dus koos men voor een verbouw. De kosten werden begroot op *f* 35.000,-. De firma Schraa schreef in voor *f* 30.573,-. Het schilderwerk zou *f* 2203,- kosten. Er werd een lening gesloten bij de Boerenleenbank te Genemuiden van *f* 32.000,- à 4%. Uiteindelijk kwamen de totale uitgaven voor dit werk uit op *f* 45.440,78, een verantwoorde investering gelet op de onmisbaarheid van het gebouw. Op woensdag 10 maart 1954, biddag voor het gewas, werd het vernieuwde gebouw officieel geopend.

Ook aan het kerkgebouw viel nogal wat op te knappen. De achtermuur begon scheuren te vertonen en er moest in 1952 een anker aangebracht worden.

De ornamenten in de voorgevel boven de ingangen verkeerden volgens de Commissie van Beheer in desolate toestand. Herstel zou belangrijke kosten met zich meebrengen dus stelde de Commissie voor ze maar weg te nemen. Zover kwam het niet. Het zou het aanzien van de kerk zeer hebben geschaad. Toch moest er iets gebeuren want ze leverden gevaar op. Ze werden dan ook hersteld, evenals de kerkramen.

Van dhr. de Groot, het hoofd van de Muloschool werd de boomgaard gekocht aan de noordzijde van de kerk. De daarlangs lopende sloot werd in overleg met het gemeentebestuur gedempt.

Het orgel moest nodig weer gerepareerd worden, kosten f 5400,-, waarvan f 3000,- uit schenkingen kwam en f 1100,- uit collecten.

De diaconie verkocht onderhands de beide panden in de Kerkstraat [naast de pastorie], thans, na verbouwing bewoond door notaris de Vries, aan dhr. J. Jalink. Er mocht geen café of cafetaria in komen. Nu, dat was ook geenszins het geval, want dhr. Jalink was dameskapper.

Ten einde een beter inzicht te krijgen in de financiële mogelijkheden van de gemeente in verband met de vele uitgaven nam op verzoek van de kerkeraad Ds. v.d. Werff in 1951 contact op met de al hier wonende belastingambtenaar de heer H. Prikkel. Hij verklaarde dat op grond van artikel 107 van de Wet op de Inkomstenbelasting de mogelijkheid bestond de gewenste gegevens op te vragen, dus ging er een schriftelijk verzoek naar de Inspecteur der belastingen te Kampen om inlichtingen te verstrekken. Deze voldeed hieraan, waarna ze werden doorgestuurd naar het Kerkelijk Bureau dat aan de hand hiervan de mogelijke inkomsten voor de kerk kon berekenen. Uiteraard bevatte de lijst geen namen vanwege de bescherming van de privacy. Kerkelijke inkomsten lopen altijd achter bij loonsverhogingen, want wie hiervan profiteert denkt nu eenmaal niet gelijk aan verhoging van de vaste vrijwillige bijdragen. Toch kwam het altijd weer in orde.

De Kerkeraad in 1949.

bovenste rij v.l.n.r. *R.J. Schoonewelle, J.P. v. Eerde, Harm Stam Gzn, Derk de Goede Gzn, R. Linde, J. Feyen, Hilbert de Goede, H. de Goede Hzn jr.*

2e rij v.l.n.r. *H. Timmerman, A. Schuurin, R.H. Schraa, C. Smit, W. v.d. Berg, J. Kampkerbeek, A. Krabbe, J.A. Blaak.*

zittend v.l.n.r. *J.A. Visscher, G. Breman, Ds. P. de Feyter, Ds. P. v.d. Werff, R. Moes, H.K. de Goede Pzn.*